

Prof. dr hab. Krzysztof Piątek

Toruń 17.02.2025 r.

Akademia Kujawsko-Pomorska

w Bydgoszczy

crispiat@umk.pl

Recenzja dorobku naukowego dr Krzysztofa Chaczko w ramach postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego

(zgodnie z Uchwałą Rady Dyscypliny Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z dnia 26.11.2024 r.)

Wstęp

Przedmiotem mojej oceny, jako recenzenta komisji habilitacyjnej, jest dorobek naukowy dr Krzysztofa Chaczko od roku 2011, czyli po uzyskaniu przez niego stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce, specjalność: systemy polityczne. Ważną częścią tej oceny jest sformułowanie odpowiedzi na pytanie: Czy wskazane osiągnięcie naukowe stanowi znaczny wkład Autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej oraz czy Habilitant wykazuje się istotną aktywnością naukową? Oceny tej dokonuję na podstawie dostarczonego mi wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego, autoreferatu, wykazu opublikowanych prac naukowych, tekstu cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2b ustawy - dr Krzysztofa Chaczko.

1. Osiągnięcie naukowe – cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych

Osiągnięcie naukowe w naukach społecznych, w postaci monografii autorskiej lub cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych, podobnie jak cała działalność naukowa, stanowią najważniejsze obszary aktywności osoby ubiegającej się o status doktora habilitowanego i są głównym przedmiotem oceny w procedurze habilitacyjnej. Konkluzja odnosząca się do pierwszego z tych obszarów może być sprowadzona do odpowiedzi na pytanie: Czy wskazane osiągnięcie naukowe stanowi znaczny wpływ autora w rozwój dyscypliny naukowej? W przypadku Pana dr Krzysztofa Chaczko osiągnięciem tym jest, poniższy cykl, powiązanych ze sobą tematycznie, artykułów naukowych:

1. *Czy w systemie opieki społecznej Drugiej Rzeczypospolitej istniały zasilki pieniężne?* Praca Socjalna 2016, nr 2, ss. 189-201.
2. *Problematyka funkcjonowania systemu opieki społecznej Drugiej Rzeczypospolitej w publikacjach czasopisma „Opiekun Społeczny” (1936-1939)*, Praca Socjalna 2017, nr 4, ss. 149-160.
3. *Opieka społeczna w II Rzeczypospolitej – wprowadzenie do tekstów źródłowych*, Praca Socjalna 2019, nr 4, ss. 7-21 (współautorzy: M. Brenk i R. Płasek).
4. *„Ratujmy dzieci!” Usługi społeczne dla dzieci i młodzieży w okresie międzywojennym*, Usługi Społeczne 2023, nr 4, ss. 9-20.
5. *Rozwój usług społecznych w II Rzeczypospolitej i Polsce Ludowej*, Usługi Społeczne 2021, nr 1, ss. 11-26.
6. *100 lat systemu pomocy społecznej w Polsce*, Biuletyn Historii Wychowania 2018, nr 39, ss. 151-170 (artykuł ukazał się równoległe w języku angielskim: *100 years of the Social Assistance System in Poland*, Biuletyn Historii Wychowania 2018, nr 39, ss. 141-159 (współautorzy: M. Brenk i R. Płasek).
7. *Kadry w pomocy społecznej. Wczoraj – dziś – jutro*, Ruch Pedagogiczny 2018, nr 3, ss. 33-39 (współautorka: M. Iwińska).
8. *Ile jest pomocy w pomocy społecznej? Rzec o marginalizacji działań usamodzielniających*, Teraźniejszość, Człowiek, Edukacja 2017, nr1, ss. 111-121 (obecnie „INSTEND. Interdisciplinary Studies in Wducation & Society”).
9. *„Przeszłość niedokończona”. O imitacji i zaniechaniach w reformowaniu systemu pomocy społecznej*, Studia Politicae Universitatis Silesiensis 2018, t. 20, ss79-96.
10. *Co zmieniła reforma administracyjna z 1999 r.? O periodyzacji rozwoju pomocy społecznej w latach 1990-2020*, Praca Socjalna 2020, nr 4, ss. 34-50.
11. *Powrót do przeszłości? Pomoc społeczna w obliczu epidemii koronawirusa. Analiza wstępna*, Praca Socjalna 2020, nr 2, ss. 37-53 (współautor: N. Paprota).

12. *Efektywność w zmienności? O roli instytucji pomocy społecznej w dobie nowych ryzyk socjalnych*, Rocznik Administracji Publicznej 2017, nr 3, ss. 294-308.

Swoją ocenę cyklu artykułów naukowych Krzysztofa Chaczko chciałbym przedstawić, zwracając uwagę na kilka najważniejszych, moim zdaniem, aspektów, które łącznie decydują o merytorycznej wartości tych artykułów i pozwalają ocenić jej wpływ na rozwój, reprezentowanej przez nie, dyscypliny naukowej.

1.1 Znaczenie problematyki

Przedstawione wyżej artykuły podejmują aktualną problematykę, dotyczącą istotnych aspektów życia społecznego współczesnego świata, w tym przede wszystkim Polski, na której koncentruje się ich Autor i Współautorzy tekstów. Mamy w tym przypadku do czynienia z próbą wykorzystania narzędzi naukowych, nie tylko do lepszego poznania otaczającego nas fragmentu przestrzeni społecznej, ale zrozumienia go i w dalszej perspektywie doskonalenia, w celu lepszego zaspokajania podstawowych potrzeb człowieka. Bo rzecz dotyczy polityki społecznej, sprowadzonej do jej wymiaru socjalnego (polityki socjalnej), w postaci ewolucji polskiej pomocy społecznej, w okresie od Drugiej Rzeczypospolitej, poprzez Polskę Ludową, do III Rzeczypospolitej. Znaczenia tej problematyki trudno jest przecenić zważywszy, że dotyczy narodu, który w 1918 roku, po 123 latach, odzyskał swoje państwo, a olbrzymie straty materialne i pozamaterialne, wynikające z I wojny światowej nie zostały do końca zlikwidowane, gdy pojawił się kolejny kataklizm w postaci II wojny światowej. Po jej zakończeniu rozpoczęło się wprowadzanie w Polsce tzw. eksperymentu komunistycznego, nazwanego później realnym socjalizmem, którego negatywne skutki postanowiliśmy rozwiązywać za pomocą transformacji ustrojowej, czyli swoistej terapii szokowej, która przyniosła kryzys społeczno-gospodarczy w latach 90-tych. Od początku XXI wieku, wykorzystując okoliczności pozytywne, jak np. wejście Polski do Unii Europejskiej, borykając się z negatywnymi: kryzys końca I-szej dekady tego wieku, epidemia koronawirusa, czy wojna w Ukrainie, staramy się w Polsce coraz lepiej rozwiązywać nasze problemy. Nie ulega wątpliwości, że do najważniejszych z tych problemów należy zaliczyć kwestię zaspokajania podstawowych potrzeb, szczególnie przez osoby, które mają naturalne (np. starość), medyczne (np. niepełnosprawność) i społeczno-gospodarcze (np. wykluczenie terytorialne) trudności z ich zaspokajaniem.

Konstruowany, we współczesnej Polsce, system pomocy społecznej, opiera się na wielu źródłach, nawiązujących do czasów budowy podstaw państwa polskiego w okresie międzywojennym i wprowadzanych, wtedy z trudem, pierwszych instytucji socjalnych (np. ustawa o opiece społecznej w 1924 r.), obciążonych centralizacją i upaństwowieniem czasów realnego socjalizmu, a także dosyć bezkrytycznym zachwytem lekarstwami liberalnymi, w postaci terapii szokowej lat 90-tych. Ukształtowany na początku XXI wieku system pomocy społecznej w Polsce ciągle podlega różnym „tąpnięciom”, wymaga ciągłego doskonalenia. w tym także uczenia się na błędach i wyciągania wniosków ze stuletniej historii pomocy społecznej w Polsce. Można powiedzieć, że recenzowany przeze mnie cykl artykułów Krzysztofa Chaczko, nazwany przez Habilitanta: „Ewolucją polskiej pomocy społecznej w perspektywie instytucjonalizmu historycznego”¹, jest przykładem analizowania procesów historycznych w celu poszukiwania właściwych rozwiązań współczesnych problemów politycznych i słusznie robi to w ramach dyscypliny naukowej, w postaci nauki o polityce i administracji.

1.2 Kilka uwag dotyczących doboru artykułów

Dr Krzysztof Chaczko w swoich badaniach wykorzystuje właściwie tylko polską literaturę przedmiotu i nie jest to zarzut dyskwalifikujący jego dorobek naukowy, biorąc pod uwagę przedmiot jego zainteresowań badawczych, którym jest problematyka polityki społecznej, ukierunkowana na pomoc społeczną w Polsce. Nie dziwi zatem fakt, że artykuły naukowe Habilitanta zamieszczone są w polskich czasopismach, z obszaru polityki społecznej, skoncentrowanych właśnie na polityce socjalnej, opiece i pomocy społecznej, takich jak: Praca Socjalna, Opiekun Społeczny, czy Usługi Społeczne, itd. Szczególnie chciałbym podkreślić naukowe i praktyczne znaczenie Pracy Socjalnej, której przez kilka ostatnich lat. w ministerialnej punktacji, przypisane było 70 pkt.

Mam natomiast pretensje do sposobu wyboru i zaprezentowania 12 artykułów, stanowiących cykl powiązanych ze sobą tematycznie tekstów. Wśród tych artykułów mamy materiały o zróżnicowanym charakterze oraz niższej lub wyższej jakości merytorycznej. W prezentowanym cyklu są teksty ogólne (*100 lat ...*) i bardzo szczegółowe (*Ile jest pomocy...*). są opracowania powierzchowne i bardziej pogłębiona, itd. Ważna jest szczególnie

¹ Instytucjonalizm historycznym, w którym jak pisze Bartosz Pielniński ...*autorzy (...) analizują przede wszystkim rolę instytucji w procesach politycznych* – por. B. Pielniński „Instytucjonalizmy a polityka społeczna, [w] Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje, 2014, 22(3), s. 27.

zróznicowana ich wartość naukowa. Niewątpliwie najwyższą jakością prezentuje artykuł zamieszczony w „Biuletynie Historii Wychowania”, pt. *100 lat systemu pomocy społecznej w Polsce*, który wyróżnia się objętością, językiem analizy i pewną, całościową koncepcją. Natomiast najsłabszym opracowaniem jest tekst zawarty w „Ruchu Pedagogicznym”, pt. *Kadry w pomocy społecznej. Wczoraj – dziś – jutro*, który jest co najwyżej niedoskonałym konspektem, który dopiero po dopracowaniu i rozbudowaniu mógłby uzyskać status artykułu naukowego.

Pojawia się pytanie: Dlaczego artykuły nie są uporządkowane według chronologii, czyli kolejności ich publikacji. Wydaje się, że to też nie byłoby dobre rozwiązanie. Myślę, że należało dokonać większej selekcji i zrezygnować z jednego na pewno, a może z 2-3 tekstów. Następnie uznać, że artykuł *100 lat systemu..*, jest wprowadzającym, ale również najważniejszym tekstem całego cyklu, a pozostałe artykuły pogrupować zgodnie z trzema okresami : II RP, PRL, III RP.

1.3 Podstawa teoretyczna

Bazą teoretyczną artykułów naukowych ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego są niewątpliwie nauki o polityce i administracji, ze szczególnym podkreśleniem jej dwóch subdyscyplin, a mianowicie polityki społecznej i pomocy społecznej. Pozytywnie chciałbym ocenić, odwołanie się Krzysztofa Chaczko do perspektywy instytucjonalizmu historycznego, która szczególne znaczenie przypisuje czynnikowi tzw. „dziedzictwa przeszłości” oznaczającemu, jak pisze Tomasz Inglot, iż *poszczególne (...) rozwiązania instytucjonalne wykazują się niezwykłą trwałością na przestrzeni lat, niezależnie od zmian politycznych i społeczno-gospodarczych (...) wyraźnie dostrzegalne wzorce prowadzenia polityki społecznej utrzymują się (...) mimo zmiany ustroju, często wylaniając się w podobnych konfiguracjach w różnych okresach historycznych*.² Szkoda tylko, że tak jednoznacznie zrobił to Habilitant w swoim *Autoreferacie*³, a nie znalazło to mocniejszego podkreślenia w treści poszczególnych artykułów.

1.4 Ocena cyklu artykułów

² T. Inglot, *Welfare States w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1919-2005*, Warszawa 2010, s. 17

³ K. Chaczko, *Autoreferat*, dokument złożony w procedurze habilitacyjnej, Kraków 2024, s. 3

Dr Krzysztof Chaczko zainteresował się ważnym problemem badawczym, z perspektywy nauki i praktyki pomocy społecznej w Polsce. Konsekwentnie poszukuje, zarówno specyfiki poszczególnych jej etapów, jak i ciągłości w stuletniej historii pomocy społecznej w naszym kraju, co jest szczególnie widoczne w artykule pt. *100 lat systemu pomocy społecznej w Polsce*, z 2018 r.

W swoich tekstach nie tylko porządkuje wiedzę na temat poszczególnych etapów rozwoju opieki/pomocy społecznej w Polsce. W przypadku opieki społecznej w okresie międzywojennym potwierdza to artykuł pt. *Opieka społeczna w II Rzeczypospolitej – wprowadzenie do tekstów źródłowych*, w którym wykorzystuje polską literaturę z lat 1918 - 1939 (m. in. A. Szymańskiego, J. Starczewskiego, Z. Daszyńskiej-Golinowskiej, K. Krzeczковского, itd.) Wprowadza także swoje przemyślenia np. w postaci autorskiej propozycji periodyzacji polskiej pomocy społecznej w latach III RP, skupiającej się na strukturze organizacyjno-zadaniowej, w artykule pt. *Co zmieniła reforma administracyjna z 1990 r? O periodyzacji rozwoju pomocy społecznej w latach 1990-2020*.

Niektóre artykuły Habilitanta posiadają jakby dwa oblicza. Z jednej strony dostrzegamy w nich pozytywne, twórcze aspekty, z drugiej natomiast pewne potknięcia, czy też niedosyt. Oto dwa przykłady:

Pierwszy - dotyczący artykułu pt. *Efektywność w zmienności? O roli instytucji pomocy społecznej w dobie ryzyk socjalnych*, z 2017 r., w którym Autor zawarł ciekawe uwagi dotyczące dużego znaczenia pomocy społecznej w czasach postindustrialnych, kiedy pojawiły się tzw. nowe ryzyka socjalne. Ta nowa rola wynika z elastyczności, innowacyjności, powiązania ze strukturą lokalną współczesnej pomocy społecznej oraz związanej z nią, wyspecjalizowanej profesjonalnie, kadry pracowników socjalnych. Zabrakło jednak w artykule elementów krytyki tego idealnego obrazu, w postaci chociażby analizy realnego wykorzystania pracowników socjalnych, w dzisiejszej rzeczywistości, w Polsce.

Drugi – odnosi się do ciekawego artykułu pt. *Powrót do przeszłości? Pomoc społeczna w obliczu epidemii koronawirusa: Analiza wstępna*, dotyczącego bardzo ważnego i aktualnego zagadnienia, jakim jest wpływ epidemii koronawirusa na funkcjonowanie pomocy społecznej w Polsce. Jak się wydaje ta wstępna analiza była chyba zbyt alarmistyczna, a na pewno wymagała (i wymaga) rzetelnej odpowiedzi po zakończeniu epidemii. Na dodatek, w tej analizie nie dostrzeżony został ewidentny błąd. Otóż zgodnie z danymi zawartymi w Tabeli 1 (s. 41) wydatki na świadczenia w pomocy społecznej (w PLN) w Polsce wynosiły w 1993

roku - 870 mln. zł., natomiast na stronie 46 Autor pisze, że w 1993 r. wydatki te wynosiły niecały milion złotych.⁴

Badania prowadzone przez dr Krzysztofa Chaczko pozwoliły mu na sformułowanie ważnych wniosków, jak np. ten zawarty w Autoreferacie: *Dopiero w połowie lat 60. XX wieku w Polsce powołano zawód pracownika socjalnego, który od lat 90. XX wieku zaczął się intensywnie profesjonalizować (zawód regulowany). I podążając tropem koncepcji „zależność od szlaku”, to w przypadku kadr opieki/pomocy społecznej można się zastanowić, czy zaplanowanie w fazie początkowej (oraz długoletnie postrzeganie) czynnika osobowego w tym obszarze polityki społecznej jako kadr wykonujących pewne czynności (pomagania innym osobom) w sposób – nazwijmy to – wolontaryjny (misyjny, honorowy, społeczny) nie przekłada się na dzisiejszy stan kadr pomocy społecznej, a szczególnie niskie uposażenie pracowników socjalnych?”⁵ Te uwagi prowadzą Habilitanta do mocnego podkreślenia istotnej cechy współczesnej pomocy społecznej w Polsce, w postaci dominacji w niej funkcji opiekuńczej, co prowadzi wprost do sytuacji takiej, że działania pomocowe, nastawione na usamodzielnianie, mają charakter marginalny. W konsekwencji nie dziwi fakt, że w polska pomoc społeczna ukierunkowana jest na wypłacanie świadczeń pieniężnych, kosztem usług społecznych.*

1.5 Czy osiągnięcie naukowe stanowi znaczny wpływ autora w rozwój dyscypliny naukowej?

Uważam, że wskazany przez Krzysztofa Chaczko cykl artykułów naukowych stanowi istotny wkład Autora w rozwój pomocy społecznej, a tym samym polityki społecznej w Polsce, co oznacza też wpływ na nauki o polityce i administracji. Dotyczy to przede wszystkim:

- ukazania pomocy społecznej jako ważnego obszaru polityki społecznej, w jej węższym zakresie, dla którego adekwatne jest pojęcie polityki socjalnej,
- uchwycenia układu instytucjonalnego oraz specyfiki ciągłości rozwojowej pomocy społecznej w Polsce i jej ograniczeń.

⁴ K. Chaczko, *Powrót do przeszłości? Pomoc społeczna w obliczu epidemii koronawirusa: Analiza wstępna*, Praca Socjalna 2020, ss. 41-46

⁵ K. Chaczko. Autoreferat..., s. 10

2. Czy habilitant wykazuje się istotną aktywnością naukową w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej

Dr Krzysztof Chaczko, po doktoracie związany był z dwiema instytucjami naukowymi:

1/ od 2014 r. do chwili obecnej z Uniwersytetem Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w charakterze adiunkta w Instytucie Zarządzania i Spraw Społecznych,

2/ od 2020 r. do chwili obecnej z Uczelnią Korczaka w Warszawie, jako pracownik dydaktyczny (umowy cywilnoprawne)

oraz dodatkowo w latach 2008-2015 z Kolegium Pracowników Służb Społecznych we Wrocławiu, jako wykładowca, wykonujący także zadania badawcze.

Uważam, że dr Krzysztof Chaczko wykazuje się aktywnością naukową na dobrym poziomie, o czym świadczy fakt, że po doktoracie:

1/ był współautorem 5 monografii naukowych i współautorem 3 raportów z badań w formie monografii.

2/ opublikował 17 tekstów w pracach zbiorowych i 13 artykułów naukowych w czasopismach krajowych.

3/ wygłosił referaty na 29 konferencjach naukowych, w tym pięciu międzynarodowych,

4/ brał udział w 11 komitetach organizacyjnych krajowych konferencji naukowych,

5/ uczestniczył w pracach 14 zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów, w tym jednego międzynarodowego,

6/ jest Członkiem Zarządu Głównego i Wiceprezesem Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej,

7/ był sekretarzem redakcji 2 czasopism, a aktualnie jest redaktorem naczelnym czasopisma „Wiadomości Społeczne”.

Dane naukowometryczne:

Liczba cytowani publikacji wnioskodawcy: 133 (w tym 31 autocytaowań). Indeks Hirscha: 6

Konkluzja:

Zasadniczą słabością wniosku dr Krzysztofa Chaczko, w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego, jest brak publikacji w zagranicznych, wysokopunktowanych wydawnictwach i czasopismach naukowych. Pewnym usprawiedliwieniem może być problematyka, którą zajmuje się Habilitant, czyli pomoc społeczna w Polsce, w okresie ostatnich stu lat.

Mimo pewnych wątpliwości, biorąc pod uwagę całość osiągnięć naukowo-badawczych, opowiadam się za nadaniem Panu dr Krzysztofowi Chaczko stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.

(-) K. Piątek

